

Táttayrking í rættinum

Eitt skifti herfyri var eitt mál frammarlaga í fjølmiðlunum nakrar dagar, eitt mál, ið snúði seg um upphavsráttin til ein sang hjá einari Friðbjørg Jensen av Sandi. Eitt púra týðningarleyst mál, sum í sjálvum sær als ikki svaraði til tann áhuga, fjølmiðlarnir vistu ti.

Málið er hetta. Tónleikabólkurin Harkaliðið hevur givið út plátu og band við m.a. einum lag, sum Friðbjørg Jensen hevur gjørt. Harkaliðið hevur hartil nýtt orðini, sum Friðbjørg hevur yrkt sum grundarlag fyri einum nýggjum sangi. Friðbjørg kallar sitt lag Himmalvegurin, Harkaliðið sitt fyrri Óvegurin. Eg havi skilt málið soleiðis, at Friðbjørg bæði er ónøgd við at Harkaliðið brukar hennara lag uttan at biðja um loyvi ella siga henni frá, og at teksturin hjá Harkaliðnum beinleiðis byggir á hennara, soleiðis at nýggj orð og setningar eru broytt á tann hátt, at Óvegurin fær annað innihald enn Himmalvegurin. Friðbjørg meinir at Óvegurin háðar og spottar Himmalvegin. Hon hevur NBC — Nordisk Copyright Bureau — ið tekur sær av rættindum hjá listarfólki — aftan fyri seg. Hon hevur ognarrætt til orð og lag, og so má ongin annar brúka tey uttan loyvi, og í hvussu so er uttan at gjalda fyri seg.

Adrenn eg fari viðari, havi eg hug at nevna hetta: Her er talan um eina ósemju fjølmiðlar sinamilum, og visir í fyrsta lagi tann innbygda loggikk í fjølmiðlasamfelagnum, at miðlarnir altíð vísa sær sjálvum so stóran ans. Ti bæði Himmalvegurin og Óvegurin eru skaldsliga og musikalskt bætta.

Hóast hetta í grundini er eitt púra týðningarleyst mál, ið valla hevur uppiborið alment kjak, so má eg víðganga, at tað hevur málið í hovdinum á mær alla tíðina síðan. Og tað sum hevur málið, er

Burtursæð frá at arbeiða, so er eisini nógv annað á skránni so sum dansur, sjónleikur osfr. Uppihaldið er skipað soleiðis, at ein býr á legum, saman við mongum øðrum nasjonalitetum. Tað verður etið, sovið og arbeiðt kollektivt, so møguleikin fyri góðari, áhuga-verdari samveru er til staðar.

Hetta er so eitt tilboð øllum stendur í boði og sum kanska fer at geva fólki nógv, bæði í royndum og gleðiligum minnum.

J. MAG.

hetta við óavmarkaðum rættindum til ein sang — orð og lag.

Tvær uppfatanir av hugtakinum list mestat í hesum máli. Onnur er tann, ið sprettur úr tí borgarliga hugaheiminum um list sum handilsvara. Orðið borgarligt hevur ikki politiska merking her, men samfelagsliga merking, ið sipar til borgarastættina, ið eftir fronsku kollveltingina tók valdið frá teimum privilegjaðu stættunum, kirkju og aðali. Hin uppfatanin av listini er tann fólksliga, har yrkjarin letur publikum fáa sitt verk at brúka eftir egnum huga. Føroyska táttayrkingin — satirisk yrking við konkretum móttakara/evni — hoyrir til í hesum fólksliga listarhugtaki, og hevur onki við pengar at gera. Tó nokkso nógv við æru oftani. Eg havi ikki sæð tað sjónarmiðið nevt í hesi margháttligu sök.

Óvegurin er í veruleikanum ein táttur, gjørdur í hevdvunnari føroyskari traditión. Táttayrking er ein serføroysk listargrein, ið kann brukast við stórri og minni hlegni. Teyr hegnigastu táttayrklararnir hava skapt tey størstu listaverkini vit eiga á føroyskum máli. Í tí liggur eitt mentanarligt virði av stórum týðningi. Eitt annað virði — ein onnur funktión — í táttayrkingini var (og er) skjakið. Táttayrking er eitt form um fyrri kjak og almennar meiningar í skaldsligum formi. Tættir hava aktualitet sum eyðkenni, hvat innihaldi viðvíkur. Hvat formi viðvíkur hava tær m.a. júst tað eyðkenni, ið Harkaliðið brukar: táttayrking byggir á kend lög og kendar vendingar í orðunum. Ti teir skulu brukast og verða gjørdar í formum, publikum kennir seg aftur í. Hartil formum, ið mangan beinleiðis sipa til evnið, viðgjørt verður. Eftir minari meining er tað júst hetta Harkaliðið hevur gjørt, i

góðum samljóði við vanligan føroyskan sið.

Dømini eru legio. Nólsoyar Páll gjørdi tað í síni tíð, og tað var ikki við myndum, Janus við Gjønnu hevur yrkt tann kenda Simunartátt og fleiri aðrir kunnu nevast. Í okkara tíð hava fyrst og fremst studentakabarettirnar og V4 sendingarnar livað uppá ein nýggjari form fyri táttayrking olli árinu osfr. Pól F. yrkti einaferð ein vakran sang til Havnina — Tórshavn tá Føroyalands miðstöða var — sum Aksel Torgard parodieraði í einum tátti um hvussu skitin og illa viðfarin býurin var. Hans J. Højgaard eigur lagið. Skuldi hesir báðir saksotti Aksel??? Sjálvsagt ikki! Tað man hava dæmt teimum væl.

Hetta er ikki bara ein traditión at yrkja soleiðis, men ein listargrein, ið stundum hevur skapt av størstu listarverkum í Føroyum. Fær Friðbjørg rættarviðhald verður hetta bannað herftir. Motivini hjá Harkaliðnum kenni eg ikki, men teir hava gjørt sín tátt út frá aldargamlari hevd, ið á ongan hátt kann sammetast við stuldur.

Í minum hugaheimi brýtur tað við føroyska siðvenju at krevja sín rætt á henda hátt til eina yrking ella eitt lag. Hevdið er eisini eitt juridiskt hugtak, hóast eg ikki ætli mær at koma mær upp í eitt juridiskt kjak við nakran. Kvaliteturin í hesum sangum, ið heldur enn ikki ósmæðið verða kallað »verk«, tekur eisini hugin frá mær til slíkt. Eitt sindur sjálvhatiðarlaga tykir mær reaktiónina at vera.

Friðbjørg er kanska firtin, tað er so mangur, og hon kann kenna seg illa viðfarna í táttinum, tað er so mangur, sum hevur fingið beiska viðgerð í einum tátti — summir hava verið sera óndir — men við at krevja pening aftur fyri og við at krevja ognarrætt til sang sín, so verður —

Týsdagin kl. 21.55:

Privatdetektivurin

Ensukur filmur um tann 31 ára gamla Eddie Ginley. Hann er einsamallur, eldri beiggji hansara er giftur við gentuni, sum hann sjálvur elskaði. Eddie er frásøgu-maður í einum klubba í Liverpool. Hann

gongur og droymir um detektivarnar Sam Spade og Philip Marlowe (Dashiell Hammett og Raymond Chandler).

Eddie heldur sín føðingardag soleiðis: Hann setir eina lýsing í eitt blað, har hann sigur seg vera privatdetektiv. Dreymurin gerst veruleiki. Hann fær svar og í frakka fer hann til arbeiðis...

Týsdagin kl. 18.05:

Meistaratjóvurin

Norskur filmur frá 1970. Hetta er ein ævintýrleikur, har ævintýrarin Ole Høi-

Týsdagin kl. 21.20:

Kúlur, sum drepa

Julie London og Robert Taylor

Am. western frá 1958. Fyrrverandi byrsumaðurin, Steve Sinclair, sum nú er vorðið bóndi, fær trupulleikar tann dagin, bróðir hansara kemur úr býnum við einari spildurnýggjari skammbysu og einari vakrari dansarinnu. Skjott hevur Tony verið í skotbardaga og hevur dripð ein mann. Hann ger alt meira um seg, og

land stjeler frá teimum ríku og gevur teimum fátæku. Einkin mark er fyri frekleika hansara — hann rændi eisini Norges Bank. Meðan hann flýggjaði undan lögreluni, var hann fyrri mongum lögnum tilburðum...

Mikudagin kl. 19.05:

Rejsemagasinet

Hin kendi skemtarin og sjónleikarin Rolv Wesenlund og svenska Viveca Ljung hittast í einum toki og fara at siga hvørjum øðrum frá ferðum, tey hava gjørt. Viveca brukar interrail, meðan Rolv betur dámar at hava tað ríligari og eitt sindur finari. Uttan at vita av tí, hava tey hitt hvønn annan á ferðum teirra... og vit skulu siggja brot úr nokrum ferðum, Puerto Rico og Isla Catalina og Monaco.

Mikudagin kl. 18.05:

Pør í hjørtum

Jennifer arbeiðir við eini grein um vökru fotomodellina Scottie, sum eftir harða kapping hevur fingið eitt nógv eftirspurt arbeiði. Í eini veitslu hjá fotografnum Nate, verður fotomodellin Diane stungin niður. Tann seki er beinanvegin horvin. Jennifer, sum var við í veitsluni, fer at kanna hetta morðið gjøllari. Hon upp-dagar eisini, at onkur roynir at sleppa at avmynda hana og Jonathan í heimi teirra.

um hon fær rættarviðhald — ein fundamental og ald-argomul føroysk traditión brotin. Um Friðbjørg hevur uppiborið tátt vil eg onki siga um. Men við einum so banalum teksti (boðskapurin ókommenteraður!) framborðin við einum lagi, ið ikki er annað enn onkisigandi eftirgerð eftir amerikanskari country-traditión (teir

fyrstu hundrad amerikonsku countrykomponistarnir kundu saksotti Friðbjørg) hevur hon reitt sera væl upp fyri sær til at kunna fáa tátt.

Tað at kunna brúka kend orð og lög er treytin fyri einum virðismiklum slagi av skapanarvirki í Føroyum. Skal rætturin til táttayrking avtakast í

Føroya Rætti nú? Tað kann ikki bera til!

Eyðun Andreassen

Sjónvarp Føroya

Scansat/TV 3